

Як одспіває хурделицями зима, як віддзвонить вона ожеледцем — тоненькою і блискучою, мов кришталь, кригою на кущах та деревах, і сонечко вгріє землю та води, збирається Данило Коряк до лісу, до своєї сторожки. Там він має оберігати од усякої напасті цілий лан лісової розсади: дрібненьких дубків, що недавно ще спали у жолудях, а весною проклюнулися із землі двома-трьома листочками та й пішли в ріст, берізок, в'язків, кленочків, осичок і приземкуватих пухнастих сосонок, схожих на їжаків.

Збирається Данило довго, бо треба йому взяти з собою чимало всякого начиння. А зібравшись, вирушає в дорогу, кликнувши за собою малого, проте бідового песика Кузьку — він бо справді як той жучок, що живе на колосках,— рудий та криволапий.

І йдуть.

За плечима у Данила напханий усячиною лантух та рушниця, на ногах поклеєні великими латками (щоб не протікали) гумові чоботи, а на ремінці поверх старенького піджака — шкіряні торбинки з набоями.

Чого тільки немає у Даниловому лантусі: тут і ніж, і ложка, і шматок дроту, і казанок; пшоно і сало, цибуля й борошно, картопля й сіль, хліб і сухарі; а ще великі садівницькі ножиці, пилка, сокира, терпуг; а ще гачки, важки та поплавці до вудок; ще коробочок десять сірників, загорнутих у шмат парусини, щоб не одвологли в дощ. І хоч як важко правити Данилові свою ношу, аж згинається старий, одначе несе, бо знає, що без усього того добра, що в нього за плечима, в лісі, далеко од села, не проживеш. Схотілося тобі, приміром, їсти — зробив із трьох паколів триніжок, почепив до нього на дротинці казанок з водою і вари собі куліш, галушки чи кашу; треба заготовити дрівець сухих та поховати у сторожці од негоди — взяв пилку, сокирчину, напиляв, наколов, у куточку поскладав і сиди собі в лісовій хатині та слухай, як шумить дощ у деревах; треба підстригти якийсь саджанець, щоб рівненько ріс,— ось

тобі ножиці, підстрижи; затупилася пила і сокира — маєш терпуг, нагостри; закортіло юшки з рибою,— поладнав вудки, пішов до річки та й лови, що піймається.

І так цілісіньке літо, і в село немає чого швендяти раз по раз то за тим, то за сим — усе маєш при собі.

Йде Данило хутко, бо високий на зріст і цибатий, як лелека. Ступне Данило крок-два, а Кузьці треба ступнути десять, то доводиться йому бігти, хекаючи та висолопивши язика. У Кузьки неоднакові вуха. Як у Данила на шапці: одне стримить угору, друге — вниз. У Кузьки теж: одне нашорошене, друге опало і теліпається, як неживе, як ганчір'яне.

Дорога до лісу низова, де-не-де перелита повинню, хоч і не глибоко: Данилові можна перебрести, а Кузьці треба оббігати кружка, по сухому, якщо старий не візьме його під пахву та не перенесе. Проте Кузьці дужче подобається оббігати, бо по дорозі можна буде погавкати на лелек, що, немов сажнями, обмірюють кроками калюжки, шукаючи поживи. Кузьки вони не бояться, знають уже його жартівливу вдачу: підбігти близенько й погавкати. Адже вони щовесни прилітають сюди, а Кузька щовесни йде в ліс, то й звикли до нього. Тож коли Кузька підкочується до них на своїх кривих, як дужки, лапках, заливаючись дзвіночком, вони, тільки для годиться, роблять два-три широких кроки, тоді обома ногами підштовхуються од землі і злітають. Відлетять трохи і знову — тупць ногами об землю: сіли.

А Данило сердиться на Кузьку за тоті жарти, зупиняється й каже суворо:

— Чого ти до них в'язнеш? Вони ж тебе не займають? Не займають. От і нехай собі пасуться.

Тоді Кузька шулиться, присідає на лапках і зводить угору на Данила винуваті очі. Коли ж Данило повертається до нього спиною. і рушає далі,

Кузька знову пускається вскоки та видивляється, на кого б йому хоч разочок гавкнути або хоч погарчати...

Аж ось і ліс. Він зустрічає Данила, як тата: гілля немовби одхиляється з-понад стежки, щоб він часом не вдряпнувся, пеньки немовби одступають від неї, щоб він часом не спіткнувся. А сонечко сіється крізь молоде листя та цвіт диких яблунь на стежку, і вона весело ряботить Кузьці в очах. Можна б гайнути поміж кущами, зайця вигнати чи наскочити на їжака, покачати його лапою по траві та погарчати несердито, граючись. Але в кущах роса, а мокнути Кузьці не хочеться, і він смирно чимчикує за Данилом, пригадуючи сторожку: дим од багаття, од якого йому чхалося, смачні риб'ячі голови, якими його щовечора частував Данило, теплий затишок під поріжком у сіні, де він спав уночі, а як хотілося, то і вдень. Спомин цей звеселяє Кузьку, йому кортить швидше до сторожки, то він вискакує поперед Данила, дріботить лапами, швидко-швидко виляє хвостом і дивиться на господаря так благально, немов каже йому: "Гайда біжка!"

— Не спіши з-поперед батька в пекло,— розважливо мовить Данило, проте йде швидше, бо й сам скучив за своїм лісовим житлом і самому нетерплячка побачити його.

Коли ж опиняються на просторій галявині, вкритій рівенькими рядами саджанців — старші деревця вищі, середульші нижчі, а наймолодші зовсім при землі,— Кузька, забачивши сторожку, мчить до неї, вже не озираючись на Данила, й тонюсінько гавкає, не гавкає, а дзяволить.

За зиму сторожка — хатка об одним віконці й під соломою — постаріла, дужче вгрузла в землю, стоїть під самісінькою горою серед грушевого та черемхового цвіту, як вулик. Кузька оббігає її кругом, шкребеться лапами в низьке віконце, що немовби вицвіло за зиму, тоді кидається під поріжок до свого кубла. Але там вогко, сіно пахне цвіллю, дошки — грибком і трухлявиною. Незатишно. Кузька задки вибирається з-під поріжка, біжить до старого кострища, де минулого року так весело

цвіло полум'я над багаттям, пахло юшкою та свіжою рибою, але зараз тут лише вмокле в землю вугілля, вогкість та ціла черінь грибів-поганок навкруги. Їхньою духу Кузька не зносить і сердито пирхає.

Тим часом підходить Данило, скидає з плечей лантух на лямках з мотузка, знімає і ставить під стіну сторожки рушницю, одмикає двері, промовляючи до Кузьки:

— Ну, от ми й дома, Кузько. Тепер будемо хазяйнувати вдвох... Доки Данило пореється біля замка, Кузька нетерпляче витанцьовує

коло його ніг, тоді стає на задні лапи, а передніми упирається в двері, ніби хоче підсобити старому ті двері одчинити, бо за зиму вони поіржавіли в петлях, набрякли і подаються неохоче. Та Данило налягає на них плечем, Кузька — лапами, і вони, гучно зарипівши, відчиняються.

У сторожці сутінь та вистояний за зиму холод, що причаївся тут ще з осені. Кузька хутко обнишпорює темні покутки й натрапляє на своїх давніх знайомих: залізні граблі, лопату, сапу, ящикок з цвяхами, що пахнуть іржею, старий розплесканий молоток та коритчатка з насінням, від яких сходить дух берези, дубка й сосни.

Тим часом Данило виносить на сонце стару ковдру, щоб теплий вітерець вивіяв з неї холод, згрібає в оберемок вологе сіно з ліжка й теж виносить надвір: хай сохне. З оберемка випорскують додолю дрібні мишенята й сірими грудочками розкочуються по долівці.

— Ти ба! — дивується Данило, високо зводячи брови.— Сиплються, як горох.

Кузька погнався був за одним, але не догнав. Оббігав усюди — немає, то спинився посеред сторожки, широко розставивши передні лапи й здивовано глипаючи на Данила: куди ж вони поділися?

— Ти не за своє діло не берися,— каже йому Данило.— Ти ж не кицька? Отож. Ходімо краще робити опудала. — Дістає з-під ліжка в'язку всякого ганчір'я, бере молоток та ящикок із червоними від іржі цвяхами й виходить надвір.

Кузька біжить слідом, раденько виляючи хвостом, він знає: зараз, як і торік, і позаторік, почнеться найвеселіша робота.

Данило сідає на поріжку, розв'язує ганчір'я і по черзі розпинає в руках подрані сорочки, штани, піджаки, кофти, примовляючи:

— З оцього рам'я зробимо, Кузю, мене, бо це моя одіж; з оцього — бабу Оксьоншу, бо це вона дала кофту й фартушину; а з оцього — діда Миколайчика, бо це його піджак.

Кузька повискує од захоплення, бо впізнає і стару Данилову сорочку, що геть розлізлася на спині од поту, і кофту крикливої баби Оксьонші, до якої він частенько бігає взимку у двір, щоб поласувати там шматочком хліба, впізнає й піджак діда Миколайчика, що завжди свариться на Кузьку, як десь його побачить, та гримає: "Пш-ш-шов вон! Ти курча задушив? У-у-у, я т-тобі!.. "

Кузька не займав Миколайчикова курчати, його взяла сорока, тому, коли побачить діда, женеться за ним і гавкає скільки здужає: щоб знав, як нападаться ні за що!

Назбиравши побіля сторожки сякого-такого паліччя, Данило знову сідає на поріжку і заходжується клецькати молотком та цюкати сокирчиною: стукне по гвіздочку, тесне раз-удруге, пововтузиться з ганчіркою, доки напне її на палиці, хек! — і застромить у землю біля порога "себе", у своїй драній сорочці та картузі, в якому виходив півжиття. Пововтузиться трохи — виходить "баба Оксьонша"; ще трохи — і є "дід".

Ні "Данила", ні "баби Оксьонші" Кузька не займає, тільки бігає навколо них та вищить. Коли ж Данило встромить у землю "діда Миколайчика", Кузька враз хапає його за полу піджака й смикає сюди-туди, доки не звалить усю споруду. Данило, дивлячись на те, сміється й каже:

— Годі, Кузю, годі, бо поламаєш мені мою роботу.

Тоді бере па плечі всі опудала, несе на ту грядку, де недавно зійшли молодюсінські дубки, вербички та берізки — ними люблять ласувати гайворони й вепри,— і розставляє: з одного краю грядки "себе", з другого — "діда Миколайчика", а посередині — "бабу Оксьоншу". І пояснює Кузьці:

— Баба хай отуто стоїть. У неї голос такий, що в усі кінці буде чути, як закричить.

І тихенько сміється, бо як же та "баба" буде кричати, як то не вона, а тільки опудало, вбране у неї...

По тому Данило обходить увесь лан, часто зупиняється або присідає навпочіпки, хитає головою, прицмокує язиком, айяяйкає і каже до Кузьки:

— Бач, що наробили, клятї розбишаки, ай-я-я... Пропало деревце. Кузька обнюхує свіжозриту землю, поруч якої лежить дубок з

одгризеним корінням, підгинає хвоста і жалібно скімлить: боїться, бо земля пахне вепрячими писками...

Коли розсадник обійдено, Данило повертається до сторожки, збирає дрівця, наладнує триніжок і розкладає багаття. Дим від нього підіймається у гілля дерев, і тоді здається, ніби не тільки дика груша, що біля сторожки, цвіте, а й усі до одного дерева цвітуть.

Набігавшись за день та нахвилювавшись, Кузька лягає біля багаття, кладе голову на передні лани й, не кліпаючи, дивиться на вогонь. А сонце сідає й сідає за гору, поволі змовкають пташки в лісі — заходить вечір.

Так починається лісове життя Данила та Кузьки.